Komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin sopimusten, päätösten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin vakuutusalalla

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(2010/C 82/02)

1. JOHDANTO JA TAUSTA

1. Komission asetus (EY) N:o 358/2003 ([1]) eli vakuutusalan edellinen ryhmäpoikkeusasetus, jäljempänä 'ryhmäpoikkeusasetus', jonka voimassaolo päättyi 31 päivänä maaliskuuta 2010, koski Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ([2]), jäljempänä 'perussopimus', 101 artiklan 3 kohdan soveltamista tiettyihin vakuutusalan sopimusten, päätösten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin.

2. Pitkähkön asetuksen (EY) N:o 358/2003 soveltamista koskevan uudelleentarkastelun, jäljempänä 'uudelleentarkastelu', jälkeen komissio julkaisi 24 päivänä maaliskuuta 2009 kertomuksen ([3]), jäljempänä 'kertomus', Euroopan parlamentille ja neuvostolle mainitun asetuksen soveltamisesta sekä siihen liittyvän valmisteluasiakirjan ([4]).

3. Uudelleentarkastelun tulosten perusteella komissio on nyt hyväksynyt vakuutusalan uuden ryhmäpoikkeusasetuksen, jossa jatketaan edellisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa neljälle sopimusten ryhmälle myönnetyistä poikkeuksista kahden voimassaoloa. Nämä poikkeukset koskevat i) yhteisiä tietokokoelmia, taulukoita ja tutkimuksia ja ii) tietyntyyppisten riskien yhteistä kattamista (poolit).

2. PERUSPERIAATTEIDEN ANALYYSI

4. Komission antaessa asetusta (EY) N:o 358/2003 sen alkuperäisenä tavoitteena oli vähentää saamiensa ilmoitusten määrää, mutta tällä tavoitteella ei ole enää merkitystä, sillä asetuksen (EY) N:o 1/2003 mukaan yritykset eivät enää voi ilmoittaa sopimuksistaan komissiolle, vaan niiden on nyt suoritettava itsearviointi. Tässä tilanteessa ryhmäpoikkeusasetuksen kaltainen erityinen oikeudellinen väline olisi hyväksyttävä vain, jos yhteistyö vakuutusalalla on "erityistä" ja poikkeaa muista aloista, joihin ei sovelleta ryhmäpoikkeusasetusta (tällä hetkellä useimmat alat). Analysoidessaan ryhmäpoikkeusasetuksen voimassaolon jatkamista komissio keskittyi tarkastelemaan ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla poikkeuksen saaneiden neljän sopimusten ryhmän osalta ensisijaisesti seuraavia kolmea kysymystä:

a) Ovatko vakuutusalalla harjoitettavaan liiketoimintaan kohdistuvat riskit tai muut seikat sellaisia, että ne tekevät vakuutusalasta siinä määrin "erityisen" ja erilaisen verrattuna muihin aloihin, että vakuuttajien välisen yhteistyön tarve korostuu?

b) Jos näin on, edellyttääkö tämä korostunut yhteistyötarve ryhmäpoikkeusasetuksen kaltaista säädöstä yhteistyön suojaamiseksi tai helpottamiseksi? ja

c) Jos näin on, mikä on tarkoituksenmukaisin väline (ts. onko se nykyinen ryhmäpoikkeusasetus vai olisiko asetuksen voimassaoloa jatkettava osittaisena tai muutettuna vai olisiko neuvonta tarkoituksenmukaisempi väline)?

3. POIKKEUKSET, JOIDEN VOIMASSAOLOA ON JATKETTU

5. Suorittamansa uudelleentarkastelun ja kahden vuoden aikana toteutetun sidosryhmien kuulemisen perusteella komissio hyväksyi uuden ryhmäpoikkeusasetuksen [komission asetus (EU) N:o 267/2010, annettu 24 päivänä maaliskuuta], jolla jatkettiin kahta yhteistyömuotoa koskevien poikkeusten voimassaoloa (muutettuina). Nämä yhteistyömuodot ovat i) yhteiset tietokokoelmat, taulukot ja tutkimukset sekä ii) tietyntyyppisten riskien yhteinen kattaminen (poolit).

6. Jos näihin sopimusten ryhmiin kuuluvat sopimukset eivät täytä kaikkia ryhmäpoikkeuksen piiriin kuulumisen edellytyksiä, on tehtävä perussopimuksen 101 artiklan mukainen tapauskohtainen analyysi. Komission suuntaviivoissa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin ([5]), jäljempänä 'horisontaaliset suuntaviivat', vahvistetut analyyttiset puitteet auttavat yrityksiä arvioimaan sopimusten yhteensopivuutta perussopimuksen 101 artiklan kanssa ([6]).

3.1 Yhteiset tietokokoelmat, taulukot ja tutkimukset

7. Edellisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa myönnettiin tietyin edellytyksin poikkeus sopimuksille, jotka koskevat yhteisesti laadittuja ja jaeltuja i) laskelmia keskimääräisistä kustannuksista, jotka tietyn riskin kattaminen menneisyydessä on aiheuttanut, ja ii) kuolevuustaulukoita ja sairauksien,

([1]) EUVL L 53, 28.2.2003, s. 8.

([2]) EY-perustamissopimuksen 81 artiklasta tuli Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artikla 1 päivästä joulukuuta 2009. Kyseiset artiklat ovat olennaisesti yhdenmukaiset. Tässä asetuksessa tarkoitetaan tarvittaessa viittauksella Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklaan viittausta EY-perustamissopimuksen 81 artiklaan.

([3]) http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0138:FI:NOT

([4]) http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/insurance_ber_working_document.pdf

([5]) Ks. suuntaviivoista EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamiseen horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin 6 päivänä tammikuuta 2001 annettu komission tiedonanto, 7 kohta (EYVL C 3, 6.1.2001, s. 2).

([6]) Nykyiset horisontaaliset suuntaviivat ovat uudelleentarkasteltavina.

tapaturmien ja invaliditeetin esiintymistiheystaulukkoja pääomittavien vakuutusten alalta. Lisäksi siinä myönnettiin (tietyin edellytyksin) poikkeus myös yhteisesti toteutetuille tutkimuksille, jotka koskevat asianomaisten yritysten ulkoisten yleisten olosuhteiden todennäköistä vaikutusta joko tiettyä riskiä tai riskien ryhmää koskevien tulevien vahinkojen esiintymistiheyteen tai laajuuteen tai erityyppisten sijoitusten tuottavuutta, sekä tällaisten tutkimusten tulosten jakelulle.

8. Kertomuksessa todetaan, että vakuutustuotteiden kustannukset eivät ole tiedossa ajankohtana, jona hinnasta sovitaan ja riski katetaan. Riskin laskenta on keskeinen tekijä kaikkien vakuutustuotteiden hinnoittelussa. Se näyttää olevan seikka, joka erottaa vakuutusalan muista aloista, myös pankkialasta. Tämän vuoksi aiempien tilastotietojen saanti on ensiarvoisen tärkeää riskien teknisen hinnoittelun kannalta. Komissio katsoo sen vuoksi, että alalla harjoitettava yhteistyö näyttää olevan sekä vakuutusalalle ominainen erityispiirre että riskien hinnoittelun kannalta välttämätön tekijä.

9. Lisäksi komissio katsoo, että on olemassa hyvät perusteet suojata ja helpottaa tällä alalla tehtävää yhteistyötä ryhmäpoikkeusasetuksella ja että tämän sopimusten ryhmän osalta on tarkoituksenmukaista jatkaa ryhmäpoikkeusasetuksen voimassaoloa, jotta tällainen kilpailua edistävä yhteistyö ei pääse vähenemään.

10. Jatkaessaan poikkeuksen voimassaoloa komissio kuitenkin teki seuraavat keskeiset muutokset: i) käsite ”yhteiset laskelmat” muutettiin ”yhteisiksi tietokokoelmiksi” (joihin saattaa sisältyä myös joitakin laskelmia); ii) selvennettiin, että tietojen vaihto on sallittua vain silloin, kun se on välttämätöntä; ja iii) jaettuihin tietoihin tutustuminen on nyt mahdollista myös kuluttaja- ja asiakasjärjestöille (erotuksena yksityishenkilöistä), paitsi yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

3.2 **Tietyntyyppisten riskien yhteinen kattaminen (poolit)**

11. Edellisellä ryhmäpoikkeusasetuksella myönnettiin poikkeus ([1]) sellaisten rinnakkais(jälleen)vakuutusryhmittymien eli poolien perustamiselle ja toiminnalle, joiden tarkoituksena on uusien riskien yhteinen kattaminen, ja tietyin edellytyksin, erityisesti markkinaosuutta koskevien kynnysarvojen perusteella, sellaisten poolien perustamiselle ja toiminnalle, joiden tarkoituksena on kattaa riskejä, jotka eivät ole uusia.

12. Komissio katsoo uudelleentarkastelun perusteella, että tietyntyyppisten riskien (kuten ydin-, terrorismi- ja ympäristöriskien) jakaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa, että kyseiset riskit, joita yksittäiset vakuutusyritykset ovat haluttomia tai kyvyttömiä vakuuttamaan kokonaan yksin, voidaan kattaa kaikilta osin. Tämä erottaa vakuutusalan muista aloista ja kasvattaa yhteistyötarvetta ([2]). Sen vuoksi uudella ryhmäpoikkeusasetuksella myönnetään tietyin edellytyksin poikkeus myös pooleille.

13. Jatkaessaan poikkeuksen voimassaoloa komissio teki seuraavat keskeiset muutokset: i) jotta markkinaosuuden laskutapa saataisiin yhdenmukaiseksi muiden yleisten ja alakohtaisten kilpailusääntöjen kanssa, sitä muutettiin niin, että huomioon otetaan osallistuvien yritysten poolin sisällä ansaitseman bruttomääräisen vakuutusmaksutulon lisäksi myös niiden poolin ulkopuolella ansaitsema bruttomääräinen vakuutusmaksutulo; ja ii) ’uusien riskien’ käsitteen määritelmää muutettiin ja laajennettiin.

14. Itsearvioinnin kannalta on tärkeää ottaa huomioon, että pooleja on kolmentyyppisiä, ja määrittää, mihin ryhmään tietty pooli kuuluu. i) Poolit, jotka eivät tarvitse ryhmäpoikkeusasetusta saadakseen oikeusvarmuuden, sillä ne eivät rajoita kilpailua, kunhan poolien luominen on välttämätön edellytys sille, että poolin jäsenet voivat tarjota vakuutuksia, joita ne eivät voisi tarjota yksin. ii) Poolit, jotka kuuluvat perussopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja jotka eivät ole uuden ryhmäpoikkeusasetuksen edellytysten mukaisia, mutta joille voidaan myöntää perussopimuksen 101 artiklan 3 kohdan mukainen yksittäinen poikkeus. iii) Poolit, jotka kuuluvat perussopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan mutta ovat ryhmäpoikkeusasetuksen edellytysten mukaisia.

15. Ryhmiin ii) ja iii) kuuluvien poolien osalta merkitykselliset tuote- ja maantieteelliset markkinat on määriteltävä huolellisesti, sillä markkinoiden määritelmä on ennakkoedellytys sille, että voidaan arvioida, noudattaako pooli markkinaosuutta koskevia kynnysarvoja ([3]). Ohjeistuksena voidaan käyttää komission tiedonantoa merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta ([4]) sekä vakuutusalaa koskevia komission päätöksiä ja hallinnollisia kirjeitä, joiden avulla poolit voivat määrittää merkitykselliset markkinat, joilla ne toimivat.

16. Uudelleentarkastelussa kävi kuitenkin ilmi, että monet vakuuttajat käyttivät ryhmäpoikkeusasetukseen sisältyvää pooleja koskevaa poikkeusta virheellisesti yleisenä poikkeuksena laatimatta vaadittua huolellista oikeudellista arviointia siitä, onko pooli ryhmäpoikkeusasetuksen edellytysten mukainen ([5]).

([1]) Kolmen vuoden ajaksi siitä, kun ryhmittymä perustettiin ensimmäistä kertaa, riippumatta sen markkinaosuudesta.

([2]) Vaihtoehtoinen menetelmä riskien kattamiselle rinnakkais(jälleen)vakuutusten avulla ovat merkintämarkkinoilla käytettävät tilapäiset rinnakkais(jälleen)vakuutussopimukset, jotka voivat olla vähemmän rajoittava vaihtoehto riippuen tapauskohtaisesta analyysistä.

([3]) Myös uusien riskien määritelmä koettiin ongelmalliseksi.

([4]) EYVL C 372, 9.12.1997, s. 5.

([5]) Tämä liittyy erityisesti markkinaosuuksia koskeviin kynnysarvoihin. Lisäksi on olennaisen tärkeää, että poolit, jotka kattavat uusia riskejä ja joiden väitetään kuuluvan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan, varmistavat, että ne kuuluvat uuden ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklassa säädetyn uusien riskien täsmällisen määritelmän piiriin, kuten kertomuksessa ja valmisteluasiakirjassa mainitaan.

17. Lisäksi olisi muistettava, että merkintämarkkinoilla käytettävät tilapäiset rinnakkais(jälleen)vakuutussopimukset ([1]) eivät ole koskaan kuuluneet ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan, ja ne jäävät myös uuden ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Kuten komission 25 päivänä syyskuuta 2007 esittämässä loppukertomuksessa yritysvakuutusten alaa koskevasta tutkinnasta ([2]) mainitaan, käytänteet, joihin liittyy rinnakkais(jälleen)vakuuttajien välistä vakuutusmaksujen yhdenmukaistamista tilapäisten rinnakkais(jälleen)vakuutussopimusten avulla, saattavat kuulua perussopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, mutta niihin saatetaan soveltaa perussopimuksen 101 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta.

18. Komissio aikoo valvoa poolien toimintaa tarkasti tehden yhteistyötä kansallisten kilpailuviranomaisten kanssa Euroopan kilpailuviranomaisten verkoston puitteissa huolehtiakseen siitä, ettei ryhmäpoikkeusasetusta tai perussopimuksen 101 artiklan 3 kohtaa sovelleta kaiken kattavasti. Tämä entistä tarkempi valvonta toteutetaan sellaisissa kilpailusääntöjen noudattamisen valvontaa koskevissa tapauksissa sovellettavien periaatteiden mukaisesti, joissa poolien todetaan olevan perussopimuksen 101 artiklan 1 kohdan ja/tai ryhmäpoikkeusasetuksen vastaisia.

4. POIKKEUKSET, JOIDEN VOIMASSAOLOA EI OLE JATKETTU

19. Edelliseen ryhmäpoikkeusasetukseen sisältyi neljä poikkeusta, mutta kertomuksessa ja valmisteluasiakirjassa sekä uutta ryhmäpoikkeusasetusta koskevassa vaikutustenarvioinnissa vahvistetun komission laatiman analyysin perusteella niistä kahden voimassaoloa ei ole uudessa ryhmäpoikkeusasetuksessa enää jatkettu. Kyseessä ovat vakiovakuutusehtoja ja turvalaitteita koskevat sopimukset. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, etteivät ne ole vakuutusalan erityispiirteitä, ja sen vuoksi niiden sisällyttäminen näin poikkeukselliseen säädökseen saattaisi johtaa muiden, ryhmäpoikkeusasetuksen piiriin kuulumattomien alojen perusteettomaan syrjintään. Lisäksi näiden kahden yhteistyömuodon mahdollisesti kuluttajille tuottamasta hyödystä huolimatta uudelleentarkastelussa kävi ilmi, että ne voivat myös aiheuttaa tiettyjä kilpailuongelmia. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaisempaa, että niihin sovelletaan itsearviointia.

20. Vaikka se, ettei ryhmäpoikkeusasetuksen voimassaoloa jatketa näiden kahden yhteistyömuodon osalta, johtaa väistämättä hiukan aiempaa heikompaan oikeusvarmuuteen, olisi korostettava sitä, että vakuutusalalla vallitsee tältä osin samantasoinen oikeusvarmuus kuin muilla aloilla, joihin ei sovelleta ryhmäpoikkeusasetusta. Lisäksi komissio aikoo käsitellä näitä molempia yhteistyömuotoja horisontaalisissa suuntaviivoissa, kuten jäljempänä esitetään.

4.1 Vakiovakuutusehdot

21. Edellisellä ryhmäpoikkeusasetuksella myönnettiin poikkeus yhteisesti laadituille ja jaetuille ensivakuutuksen ohjeellisille vakiovakuutusehdoille, jäljempänä 'vakiovakuutusehdot' ([3]).

22. Uudelleentarkastelun aikana saamansa näytön perusteella komissio ei enää katso alakohtaisen ryhmäpoikkeusasetuksen olevan välttämätön, sillä vakioehtojen alalla tehtävä yhteistyö ei ole vakuutusalan erityispiirre vaan yhteinen monien muiden, ryhmäpoikkeusasetuksen piiriin kuulumattomien alojen kuten pankkialan kanssa. Koska vakioehdot eivät ole vakuutusalan erityispiirre, on tarkoituksenmukaista, että vakiovakuutusehtoja koskevat ohjeet tarjotaan koko alan käyttöön horisontaalisen välineen muodossa.

23. Komissio katsoo, että vakiovakuutusehdoilla voi monissa tapauksissa olla myönteisiä vaikutuksia kilpailuun ja kuluttajiin. Ne mahdollistavat esimerkiksi eri vakuuttajien tarjoamien vakuutussopimusten vertailun, mikä antaa asiakkaille mahdollisuuden tarkistaa vakuutusturvan sisällön vaivattomammin ja helpottaa vakuuttajan ja vakuutustuotteen vaihtamista. Vaikka kuluttajien kannalta vakuutustuotteiden vertailukelpoisuus on tarpeen, liian pitkälle menevä standardointi voi olla kuluttajille haitallista ja johtaa muihin tekijöihin kuin hintaan perustuvan kilpailun puutteeseen. Kun otetaan lisäksi huomioon, että tietyt vakiovakuutusehdot saattavat olla epätasapainoisia, on tarkoituksenmukaisempaa, että yritykset suorittavat oman arviointinsa perussopimuksen 101 artiklan 3 kohdan perusteella siinä tapauksessa, että perussopimuksen 101 artiklan 1 kohtaa sovelletaan, sen osoittamiseksi, että niiden harjoittama yhteistyö tuo tehokkuusetuja, joista kohtuullinen osuus hyödyttää kuluttajia ([4]).

24. Tämän vuoksi komissio suunnittelee laajentavansa horisontaalisia suuntaviivoja koskemaan myös kaikkien alojen vakioehtoja. Suuntaviivat ovat parhaillaan uudelleentarkasteltavina, ja vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla on tarkoitus julkaista tarkistettujen horisontaalisten suuntaviivojen luonnos sidosryhmien kuulemista varten.

([1]) Niiden mukaan päävakuuttaja kattaa määrätyn osan tietystä riskistä ja rinnakkaisvakuuttajat kattavat riskistä sen loppuosan, joka niitä kehotetaan kattamaan.

([2]) Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle asetuksen (EY) N:o 1/2003 17 artiklaan perustuvasta yritysvakuutusten alaa koskevasta tutkinnasta (loppukertomus) annettu komission tiedonanto KOM(2007) 556 lopullinen.

([3]) Asetuksen (EY) N:o 358/2003 6 artiklan 1 kohdan a–k alakohta.

([4]) Osa edellisen ryhmäpoikkeusasetuksen, asetuksen (EY) N:o 358/2003, 6 artiklan 1 kohdassa luetelluista lausekkeista olisi edelleen merkityksellisiä sopimusten itsearvioinnille perussopimuksen 101 artiklan mukaisesti. Näitä olisivat erityisesti lausekkeet, joilla on vaikutusta hintoihin ja tuoteinnovaatioon. Erityisen merkityksellisiä ovat esimerkiksi lausekkeet, joissa i) viitataan jollain tavoin bruttovakuutusmaksujen tasoon; ii) mainitaan vakuutusmäärä tai omavastuuosuus; iii) määrätään kokonaisvastuu riskeistä, joille huomattava määrä vakuutuksenottajia ei ole yhtä aikaa alttiina; tai iv) vaaditaan vakuutuksenottajaa ottamaan vakuutuksia eri riskeille samalta vakuutusyritykseltä.

4.2 **Turvalaitteet**

25. Edellisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa myönnettiin poikkeus i) turvalaitteita koskeville teknisille eritelmille, säännöille tai menettelytavoille ja menettelyille sen arvioimiseksi ja vahvistamiseksi, että turvalaitteet ovat näiden standardien mukaisia sekä ii) turvalaitteiden asentamista ja huoltoa koskeville teknisille eritelmille, säännöille tai menettelytavoille ja menettelyille sen arvioimiseksi ja vahvistamiseksi, että turvalaitteita asentavat tai huoltavat yritykset noudattavat tällaisia standardeja.

26. Komissio katsoo kuitenkin, että teknisten standardien laatimisessa on kyse yleisestä standardoinnista eikä pelkästään vakuutusalalle ominaisesta menettelystä. Koska tällaiset sopimuksen eivät ole vakuutusalalle ominainen erityispiirre, on tarkoituksenmukaista tarjota mahdolliset ohjeet koko alan käyttöön horisontaalisen välineen muodossa. Tilanne on tämä jo nyt, sillä voimassa olevien horisontaalisten suuntaviivojen 6 kohdassa annetaan ohjeita, jotka koskevat teknisten standardien yhdenmukaisuutta perussopimuksen 101 artiklan kanssa. Lisäksi horisontaaliset suuntaviivat ovat parhaillaan uudelleentarkasteltavina ja vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla on tarkoitus julkaista luonnos tarkistetuista horisontaalisista suuntaviivoista sidosryhmien kuulemista varten.

27. Lisäksi ryhmäpoikkeusasetus kattoi sopimukset siltä osin kuin alaa ei ole yhdenmukaistettu unionin tasolla. Komission toteuttamassa uudelleentarkastelussa kävi ilmi, että ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisala on kaventunut, sillä tällainen yhdenmukaistaminen on nykyään laajamittaista. Unionin yhdenmukaistamisen piiriin kuulumattoman rajoitetun alueen osalta yksityiskohtaiset kansalliset säännöt johtavat sisämarkkinoiden pirstaloitumiseen, kilpailun vähenemiseen turvalaitteiden tuottajien välillä eri jäsenvaltioissa ja kuluttajien valinnanmahdollisuuksien supistumiseen, sillä kuluttajat eivät saa vakuutuksia siinä tapauksessa, että heidän turvalaitteensa eivät ole vakuuttajien yhteisesti vahvistamien standardien mukaisia.

28. Sen vuoksi komissio ei ole jatkanut ryhmäpoikkeusasetuksen voimassaoloa näiden sopimusten ryhmien osalta.

5. **PÄÄTELMÄT**

29. Yritysten on tarpeen arvioida huolellisesti yhteistyötään ryhmäpoikkeusasetuksessa vahvistettujen edellytysten mukaisten yhteisten tietokokoelmien, taulukoiden ja tutkimusten sekä poolien alalla, jotta vältetään ryhmäpoikkeusasetuksen soveltaminen kaiken kattavasti.

30. Kun kyse on vakiovakuutusehtoja ja turvalaitteita koskevaa yhteistyötä varten toteutettavasta perussopimuksen 101 artiklan 3 kohdan mukaisesta itsearvioinnista, yrityksillä on käytettävissään kaksi oikeudellista välinettä: horisontaaliset suuntaviivat (joita ollaan parhaillaan tarkistamassa) sekä suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta ([1]).

([1]) EUVL C 101, 27.4.2004, s. 97.